
Recenzovaný článek

Občanská válka v Myanmaru. Příčiny, aktéři, vývoj**Civil War in Myanmar. Causes, Actors, Development****Miroslav Nožina**

Abstrakt: Občanská válka v Myanmaru trvá již více jak sedm desítek let. Po vojenském převratu v únoru 2021 prodělala výrazné strukturální změny a získala novou dynamiku. Příčiny konfliktu spočívají v neschopnosti různých etnických a politických uskupení nalézt způsob koexistence v rámci jednoho státního celku a autonomizaci armády. Hlavními aktéry války v Myanmaru jsou dnes vojenská junta a její stoupenci, demokratická opozice a etnické organizace. Po převratu narůstá síla hnutí odporu a jeho operační schopnosti. Tento nárůst ale má své limity vzhledem k přetrvávající nejednotnosti opozičních sil, technické převaze myanmarské armády a posilování jejích početních stavů povinnými odvody.

Abstract: The civil war in Myanmar has been going on for more than seven decades. After the military coup in February 2021, it has undergone significant structural changes and gained new momentum. The causes of the conflict lie in the inability of different ethnic and political groups to find a way to coexist within a single state entity and the autonomisation of the military. The main actors in the war in Myanmar today are the military junta and its supporters, the democratic opposition and ethnic organisations. After the coup, the strength of the resistance movement and its operational capabilities are growing. However, this growth has its limits, given the continued disunity of opposition forces, the technical superiority of the Myanmar army and the strengthening of its numbers through compulsory conscription.

Klíčová slova: etnický konflikt; Myanmar; občanská válka; revoluční konflikt; vojenský převrat.

Keywords: Ethnic Conflict; Myanmar; Civil War; Revolutionary Conflict; Military Coup.

ÚVOD

Projekt ACLED (2022, 3) řadí občanskou válku v Myanmaru/Barmě¹ mezi nejzávažnější z válek, které monitoruje ve světě. Tato válka získala novou dynamiku po 1. únoru 2021, kdy myanmarské ozbrojené síly provedly státní převrat proti nově zvolené demokratické vládě. Počet jejích obětí v období od převratu do konce roku 2023 je odhadován na 47 000, včetně 8 000 civilistů (Tostevin 2024). Rovněž ekonomická a humanitární situace v Myanmaru se dlouhodobě zhoršuje. Podle údajů OSN zde bojové operace a represe vyhnaly z domovů 3 miliony lidí a 18,6 milionu, tedy více jak 1/3 obyvatel země, potřebuje humanitární pomoc a ochranu (UNICEF 2024).

Situace v Myanmaru je nepřehledná. Na potřebu její analýzy reagoval výzkumný projekt realizovaný na půdě Ústavu mezinárodních vztahů Praha v letech 2018-2022, v jehož rámci byla zpracována i problematika Myanmaru.² Výsledky projektu byly následně doplněny o data a závěry za roky 2023 a 2024.

Základními výzkumnými otázkami byly: Jaké jsou příčiny občanské války v Myanmaru? Kdo jsou její hlavní aktéři? Jaký je její průběh a jaký vývoj lze očekávat do budoucna?

Tato stať přináší sumarizované výsledky výzkumu. Koncipována je jako *theory testing*, kdy je na základě empirického materiálu shromážděného ke konkrétnímu tématu ověřována správnost teorií (Van Evera 1997). V tomto případě jsou na myanmarský materiál aplikována čtyři kritéria konceptu *Correlates of War*. Zároveň s tím je testováno teoretické rozdělení občanských válek na revoluční a etnické.

Tyto koncepty jsou představeny v první části, která vymezuje teoretická a koncepční východiska provedené analýzy. V druhé části jsou identifikovány příčiny občanské války v Myanmaru. Třetí část je věnována analýze aktérů války a čtvrtá část sleduje vývoj války po vojenském převratu. Závěr stati přináší shrnutí problému, pravděpodobné scénáře vývoje občanské války a nastiňuje možnosti intervence ze strany mezinárodního společenství.

1 TEORETICKÁ A KONCEPČNÍ VÝCHODISKA

Phillips a Greene (2024) zaznamenali, že obor konfliktních a mírových studií (*Conflict and Peace Studies*, CAPS) preferuje při budování svých obecných teorií a koncepčních východisek jako paradigmatické případy určité konflikty a války. Jedná se o Bosnu, Libanon, Severní Irsko či Sierra Leone. Naopak Čad, Etiopie, Tádžikistán či Myanmar zůstávají stranou. Důvodem tohoto „výpadku“ zřejmě je, že CAPS se nesoustřeďují na konflikty a války jako takové, ale především na případy, v nichž dochází k západním intervencím.

¹ V roce 1989 nahradila myanmarská vláda dosavadní anglický název země *Burma*, v české podobě Barma, názvem *Myanma* (v anglickém přepisu Myanmar), užívaným v barmštině.

² „Migrace z oblasti Blízkého východu, subsaharské Afriky a Asie: geopolitické a bezpečnostní souvislosti, důsledky a doporučení pro ČR“. Realizováno s podporou TA ČR (Projekt č. TL01000432).

Západní vědecké prostředí, které v teoretickém výzkumu dominuje, má totiž zvýšeným zájem tyto konflikty studovat (Hellmüller, Goetschel a Lidén 2023; Bliesemann de Guevara a Kostí 2017).

Na stránkách pěti hlavních časopisů CAPS v letech 1990-2015 byla občanská válka v Myanmaru zastoupena pouze jedinou případovou studií (Phillips a Greene 2022, 20). Ani v pozdějším období nejsou tyto studie příliš četné. Za zmínku stojí např. inovativní práce Di Miceliho (2018), který provedla networkovou analýzu války v Myanmaru. Mathieson (2018) označuje tento fenomén jako „barmskou mezeru“ (*Burma gap*) ve studiu konfliktů.

Výrazně lepší situace panuje v oborech politologických a historických studií, v jejichž kontextu se téma občanské války často objevuje (Ong 2023). Myanmarškému problému se komplexněji věnovali Lintner (1994), Smith (1999), Callahan (2004), Oo a Min (2007), Keenan (2013), Nožina (2013), Brenner (2019), Bertrand, Pelletier a Thawngmung (2022) aj. Jedná se vesměs o starší práce, které nepokrývají situaci po vojenském převratu v roce 2021. K danému období nadále dominují dílčí situační zprávy a analýzy organizací jako *International Crisis Group*, *Human Rights Watch*, *Transnational Institute*, *Euro Burma Office*, *Special Advisory Council for Myanmar* aj. Tyto výstupy přinášejí četné faktografické informace, jsou však často slabě teoreticky ukotveny.

Za existujícího stavu výzkumu byla předložená analýza založena na některých obecných teoretických a koncepčních východiscích, které byly dále adaptovány na myanmarský materiál. Jako základní byla přijata charakteristika občanské války jako „organizovaného ozbrojeného boje o státní moc mezi různými sociálními, národnostními nebo politickými skupinami uvnitř země, státu“ (Mareš 2004, 22). Příznačný pro tuto válku je masový charakter a na rozdíl od živelných lidových bouří a povstání také použití vojenské organizace (z obou soupeřících stran) (Žaloudek 1999, 303).

Pro Myanmar byla rovněž akceptována čtyři kritéria občanské války, se kterými pracuje projekt *Correlates of War*: interní vojenské akce (tedy boje uvnitř daného státu), aktivní participace ozbrojených složek státu (státní moci/vlády) v konfliktu, efektivní odpor obou stran konfliktu vůči sobě navzájem, minimálně 1000 bojových obětí (*battle-deaths*) během každého roku trvání války. Toto vymezení bylo přijato s vědomím, že zmíněná hranice 1000 obětí je při definování občanské války rozšířená, i když ne univerzální (Sarkees 2010, 5; Themnér et al. 2018, 9).

Přínosné pro osvětlení myanmarské problematiky bylo teoretické rozdělení občanských válek na revoluční a etnické. Revoluční jsou například války, které vypukly za účelem převzetí moci novou elitní skupinou nebo je jejich účelem zisk kontroly nad územím s nerostným bohatstvím apod. Etnické války jsou vedeny mezi etnickými skupinami, které jsou v konfliktu mezi sebou a státem kvůli identitě, mocenským a ekonomickým zájmům (Sambanis 2001, 259, 261).

Pro prostředí Myanmaru byla přijata teze, že oproti situaci před rokem 2021, kdy zdejší válka měla výrazně etnický charakter, proběhl její posun k válce revoluční. Tento posun je však pouze částečný. Současnou fází občanské války v Myanmaru je třeba studovat jako kombinaci dvou konfliktů, revolučního a etnického (Gallagher 2023). Dnes často prezentované chápání války v Myanmaru jako boje za demokracii (tedy výlučně revoluční války) je redukcionistické, a neumožňuje objektivní pohled na její nositele, dynamiku a potenciální řešení (Brenner 2024, 752).

Pro analýzu válek a ozbrojených konfliktů řada studií používá jako základní koncept určení jejich příčin, aktérů a mapování vývoje (Burton 1997; Dixon a Sarkees 2016; Brosché, Nilsson a Sundberg 2023). Tento analytický přístup byl přijat i v případě občanské války v Myanmaru.

Příčiny ozbrojených konfliktů mohou být značně různorodé. Conflict Analysis (2018) rozlišuje strukturální příčiny konfliktů, bezprostřední příčiny konfliktů, a spouštěče konfliktů. Strukturální příčiny jsou předpoklady pro násilný konflikt existující ve struktuře společnosti. Patří mezi ně např. nelegitimní vláda, nedostatečná politická účast části obyvatel země, nerovný přístup k ekonomickým a sociálním zdrojům. Bezprostřední příčiny jsou faktory, které přispívají ke klimatu příznivému pro násilný konflikt nebo jeho další eskalaci. Někdy jsou zjevným příznakem hlubšího konfliktu. Jde např. o nekontrolovaný bezpečnostní sektor, šíření lehkých zbraní, porušování lidských práv, problém diaspor. Spouštěči konfliktů jsou klíčové události, které spustí nebo vystupňují násilný konflikt. Mohou jimi být např. volby, náhlé zvýšení cen či kolaps místní měny, vojenský převrat.

Termín „aktéři“ zahrnuje jednotlivce, skupiny a instituce, které se podílejí na konfliktu nebo jsou jím pozitivně či negativně ovlivněny. Jde rovněž o subjekty, které se podílejí na řešení konfliktu. Aktéři se liší svými zájmy a cíli, schopností realizovat své zájmy (vedení, finanční a průmyslové zdroje, počet, výzbroj, strategie a taktika aj.), vztahy s partnery a ostatními aktéry

Kvalita aktérů a jejich interakce podmiňuje aktuální vývoj, dynamiku, a rovněž scénáře možného dalšího vývoje konfliktů a válek (Ibid., 3-5).

2 PŘÍČINY OBČANSKÉ VÁLKY V MYANMARU

Základním problémem Myanmaru je, že tato země nikdy netvořila jednotný etnický či politický celek. Přibližně 2/3 z 55 miliónů obyvatel Myanmaru tvoří etnikum *Bama* (*Myanma*) – Barmánci. Zbytek připadá na příslušníky 134 oficiálně uznaných etnických skupin, jako jsou Šanové, Monové, Rakhinové, Kačjinové, Karenové, Waové, Čjinové (Myanmar Population 2024; Nožina 2013, 17-20). Tato etnika v minulosti vytvářela značně různorodé struktury od klanových uskupení až po státní celky. Vztahy mezi těmito strukturami se měnily v závislosti na aktuální politické situaci a rozložení sil v regionu Existující stav nezměnila ani britská koloniální nadvláda v letech 1852-1948 (Nožina 2013, 20-63).

Po odchodu Britů vnitropolitické spory o budoucí uspořádání Myanmaru záhy přerostly ve vleklou občanskou válku. Etnické organizace v ní bojují za různé formy nezávislosti na centrální vládě. Komunistická strana Barmy v letech 1948-1989 vedla ozbrojený boj za nastolení komunistického řádu v Myanmaru.

Za této situace získala na významu myanmarská armáda, *tatmato*, která se stala v podstatě autonomní mocenskou jednotkou a roku 1962 provedla státní převrat. Vojenský režim vládl v Myanmaru následujících více jak pět desítek let. Po dobu své existence čelil ekonomickým obtížím, mezinárodní izolaci a občanské válce (Ibid., 65-116). Až v roce 2008 zahájil proces mírných reforem, v jehož rámci přijal novou ústavu a vyhlásil všeobecné volby.

Ústava z roku 2008 potvrdila zachování vedoucí úlohy armády ve státě. Pro zástupce armády vyčlenila 1/4 křesel ve svazovém parlamentu (*Pyijthaunsu hlutto*) a 1/3 křesel v parlamentech oblastí a států (*Hlutto*),³ právo podílet na volbě prezidenta a viceprezidentů, jmenovat ministry obrany, vnitra a pohraničních záležitostí, právo řídit záležitosti ozbrojených sil nezávisle na státní administrativě (včetně vlastního velení, justice a podnikatelských aktivit) a řadu dalších výsad (Myanmar Constitution 2008).

Ve volbách roku 2010 ještě zvítězily politické strany napojené na armádu. Roku 2015 však již ve volbách dominovala opoziční Národní liga pro demokracii (NLD) a její spojenci. Mocenská pozice armády začala slábnout. Myanmarští vojenští představitelé se tento trend pokusili zvrátit ve všeobecných volbách v listopadu 2020. Kalkulovali přitom s tím, že vláda NLD v mnoha ohledech nenaplnila očekávání voličů. Nepodařilo se jí dostatečně urychlit ekonomický rozvoj, prosazovat zákony podporující liberalizaci společnosti, urovnat přetrvávající etnický konflikt. Volební výsledky politických stran napojených na armádu proto měly být daleko příznivější. To se však nestalo. NLD ve volbách získala 396 ze 476 poslaneckých mandátů, zatímco armádní Strana solidarity a rozvoje Svazu získala pouhých 33 míst. Zájmy vojensko-politického bloku byly ohroženy. Armáda proto opět provedla puč. Výsledky demokratických voleb byly prohlášeny za zfalšované a anulovány, úřadující prezident U Win Myin, členové vlády a řada poslanců byli zatčeni. Byl vyhlášen výjimečný stav.

Odpůrci převratu se zpočátku zaměřovali na nenásilné projevy občanské neposlušnosti a nespolupráce. Poté, co vojenský režim vystupňoval represe proti opozici a bylo zřejmé, že se odmítá vzdát moci, postupně narostl počet násilných útoků na zařízení a stoupence armády (Nožina 2021, 3-4). V Myanmaru se znovu naplno rozhořela občanská válka.

3 AKTÉŘI OBČANSKÉ VÁLKY

3.1 Vojenská junta

Zájmem vojenské junty je potlačit opoziční hnutí a zajistit si ekonomickou a politickou moc v zemi. Již následujícího dne po převratu ustavila tzv. Státní správní radu (SSR) jako vrcholný vládní orgán země. SSR měla původně 11 členů – 8 armádních důstojníků a tři civilisty, vesměs stoupence armády. Později byla rozšířena o dalších 6 civilistů. V čele

³ Myanmar je administrativně rozdělen na sedmi oblastí (*tain*) tzv. Centrálního Myanmaru obývaných převážně etnikem *Bama* (Sakain, Taninthayi/Tenaserim, Mandalaj, Makwei, Pegu, Iravadi, Yangon / Rangún), a sedmi svazových států (*pyijne*) s převahou menšinových etnik (Kajaského/Karenského, Kačjinského, Karenského, Šanského, Rakhinského/Arakanského, Čjinského a Monského). Dále zde existuje pět samosprávních zón etnik Nagů, Danuů, Paů, Palaunů a čínské oblasti Koukanu, a jedno autonomní území etnika Waů.

radly stanul generál Min Aun Hlain. Většina armádních důstojníků v radě předtím velela polním jednotkám v různých částech Myanmaru a účastnila se operací proti etnickým povstalcům (Tun, Thuzar a Montesano 2021).

Po vojenské stránce je *tatmato* nejsilnější ozbrojenou silou v zemi. Své kapacity budovala již před převratem. Myanmarské vládní zdroje uvádějí, že v roce 2011 činily výdaje na armádu 2 miliardy amerických dolarů (USD), respektive 23,6 % státního rozpočtu země (Associated Press 2011). V roce 2020 to bylo 2,5 miliardy USD, roce 2021 2,11 miliardy USD a v roce 2022 1,86 miliardy USD (Macrotrends 2024). Vojenská junta hradí výdaje na armádu ze státního rozpočtu a rovněž z armádních podnikatelských zdrojů. Velké armádní korporace, jako Myanmarský ekonomický holding či Myanmarská ekonomická korporace totiž generují mnohamilionové zisky a kontrolují i velkou část investic přicházejících ze zahraničí (Nožina 2021, 3).

Počty příslušníků *tatmato* uváděné různými zdroji se významně liší. Britský IISS (2023, 275) v odhadu z února 2023 uvedl, že *tatmato* má 325 000 členů vojenského personálu. Počet příslušníků bojových jednotek však bude podstatně nižší. Pravděpodobně jich nebude více jak 120 000 (Connelly a Loong 2023, 143).

Díky zrušení zbrojního embarga po demokratických změnách v roce 2010 je *tatmato* dobře vyzbrojena. Zhruba 44 % její výzbroje dodané před převratem pochází z Číny a 43 % z Ruska. Mezi dalšími významnějšími dodavateli jsou Izrael, Ukrajina, Singapur, Indie, Srbsko, Bělorusko, Severní Korea (Wezeman 2019, 30-32). Po převratu se zejména vzhledem k odporu Číny a Ruska nepodařilo prosadit uvalení zbrojního embarga na Myanmar na úrovni OSN. Zavedly ho pouze Spojené státy, Velká Británie, Kanada, státy Evropské unie, Japonsko, Jižní Korea, Austrálie a některé další země (Nožina 2021, 5-7). Armáda pouze v období od února 2021 do května 2023 nakoupila v zahraničí vojenské vybavení v hodnotě nejméně 1 miliardy amerických dolarů (USD). Hlavními dodavateli byly firmy z Ruska, Číny, Singapuru, Indie a Thajska (HRC 2023).

Tatmato dnes disponuje bojovými letouny (Nanchang Q-5; Sukhoi Su-30, Mikoyan MiG-29, JF-17 Thunder), bojovými helikoptéry (Mil Mi-2, Mil Mi-17, Bell UH-1 Iroquois, Aérospatiale Alouette III, PZL W-3 Sokół) a dalším leteckým vybavením, které jí poskytuje absolutní nadvládu ve vzdušném prostoru. Pro pozemní operace je vybavena těžkou technikou – tanky, obrněnými vozidly, raketami a dělostřelectvem. Od počátku roku 2024 začala ve větší míře používat průzkumné a bojové drony (HRC 2023; Reuters 2024).

Technická a palebná převaha *tatmato* umožňuje udržovat si kontrolu nad centrálními oblastmi Myanmaru. Jejím strategickým problémem však je, že vedle Centrálního Myanmaru bojuje i na řadě dalších front – v Rakhinském, Čjinském, Šanském, Kajaském, Karenském, Monském státě aj. To značně tříští její síly a vede i k významným ztrátám. Armáda se tento problém snaží řešit zvýšeným využíváním přibližně 90 000 policistů a 14 000 příslušníků tzv. Pohraničních strážních sil (*Nei san tat*) a Lidových milicí (*Pyijthu sit*). *Nei san tat* jsou zformovány z příslušníků etnických ozbrojených organizací, jež uzavřely příměří s vládou. Podléhají velení armády, od ní rovněž získávají výzbroj a pobírají žold. *Pyijthu sit* jsou vesnické a městské milice. V Centrálním Myanmaru jde zejména o *Pyu Sao Thí*, pojmenované po legendárním barmském králi a pověstné svojí brutalitou (Connelly a Loong 2023, 143; Nožina 2021, 121).

SSR v dubnu 2024 rovněž vyhlásila odvozy do armády. Učinila tak na základě zákona č. 27/2010, který těsně před volbami 2010 tajně schválila stará vojenská vláda. Podle

tohoto zákona mohou být každý muž ve věku od 18 do 45 let a žena ve věku od 18 do 35 let odvedeni do armády na dobu dvou let, v případě výjimečného stavu na pět let (The Irrawaddy 2024a). Armádní plán počítá s odvody 5000 osob měsíčně až do „naplnění potřeb“ (USCRI 2024). I když se jedná o nedostatečně vycvičené vojáky, armáda doufá, že jejich pomocí nahradí své dosavadní ztráty a bude moci lépe kontrolovat strategicky důležité body a oblasti v Myanmaru.

3.2 Demokratická opozice

Opoziční hnutí usiluje o svržení vlády vojenské junty a návrat k budování demokratického státu v Myanmaru. V relativně krátké době tří let prošlo radikální transformací od nenásilného občanského hnutí po povstaleckou organizaci s širokou, i když stále jen volně koordinovanou, základnou členů a příznivců.

V dubnu 2021 byla zformována opoziční Vláda národní jednoty (VNJ) složená z poslanců zvolených ve volbách 2020, zástupců organizací etnických menšin a předáků protestního hnutí. V čele VNJ stanul jako viceprezident etnický Kačjin Duwa Laši Lá, který zde formálně zastupuje uvězněného prezidenta U Win Myina. VNJ v květnu 2021 oznámila zformování svých ozbrojených jednotek, a dne 7. 9. 2021 oficiálně vyhlásila „lidovou obrannou válku“ proti vládě vojenské junty (Strangio 2021).

Opoziční ozbrojené síly mají okolo 100 tisíc bojovníků. Autoritu VNJ uznává zhruba 65 000 příslušníků bojových jednotek, tzv. Lidových obranných ozbrojených sil (*Pyijthu kakweyei tatmato*, PKT), a také blíže neurčený počet příslušníků oddílů domobrany. Proti vojenské juntě dále bojuje 20-30 000 příslušníků různých lokálních milicí, které nejsou podřízeny VNJ, ale příležitostně s ní spolupracují. Uvedená čísla se rychle mění, protože řada oddílů lokálních milicí se připojuje buď k VNJ nebo k různým ozbrojeným etnickým organizacím (EO). V souvislosti s nucenými odvody do armády rovněž roste počet lidí, kteří odcházejí na povstalecká území a vstupují do povstaleckých oddílů (Nadi 2024).

Výcvik a výzbroj opozičních sil výrazně zaostává za *tatmato*, i když se situace zlepšuje. Zejména v počátečních obdobích po převratu tvořili základ opozičních ozbrojených oddílů lidé bez výcviku a bojových zkušeností – úředníci, studenti, učitelé, farmáři. Rovněž jejich výzbroj tvořily z velké části podomácku vyráběné ruční zbraně, zbraně pocházející ze dřívějších období občanské války, zbraně ukořistěné od policie a armády a získané od EO. Dnes již významná část opozičních sil prošla základním vojenským výcvikem, často pod vedení instruktorů EO a zběhlých příslušníků *tatmato*, a získala bojové zkušenosti.

Opozice rovněž dokázala navýšit své finanční zdroje a zorganizovat nákupy zbraní. VNJ v roce 2023 tvrdila, že shromáždila částku více jak 100 milionů USD z prodeje dluhopisů, internetové loterie, aukcí armádního majetku, darů a daní. Významná je rovněž podpora přicházející od emigrantských komunit (Abuza 2022; ICG 2022). Protože VNJ, na rozdíl od SSR, nemůže oficiálně nakupovat zbraně v zahraničí, provádí tyto nákupy prostřednictvím nelegálních překupnických sítí a některých EO (Hein 2022). Jednotky PKT v současnost disponují převážně ručními zbraněmi a nástražními systémy. V rostoucí míře začaly využívat civilní drony adaptované pro bojové účely (The Irrawaddy 2024b;

Reuters. 2024). V taktické oblasti přecházejí od jednotlivých diverzních akcí k rozsáhlejší operacím (Connelly a Loong 2023, 144).

3.3 Etnické organizace

Etnické ozbrojené organizace v probíhající válce sledují především své subjektivní etnonacionální, ekonomické a mocenské zájmy, zaměřené na dosažení a udržení co nejrozsáhlejší autonomie ve vztahu k centrální vládě. Jejich postoje se různí a pohybují se od aktivní spolupráce s demokratickou opozicí, přes boj s vojenskou juntou nezávisle na demokratické opozici, neutralitu, až po boj na straně vojenské junty. Jedná se o přibližně 25 významnějších organizací a desítky malých lokálních uskupení. Celková síla EO bojujících proti vojenské juntě je odhadována na 75 000 bojovníků (Graceffo 2024).

Zejména větší EO dnes disponují relativně dobrým vojenským vybavením, i když se jedná převážně o lehkou výzbroj. Toto vybavení jsou schopné si doplňovat prostřednictvím pašeráckých kanálů zejména z Číny, Indie a Thajska. Část výzbroje si i samy vyrábějí. Při operacích EO na severu Šanského státu byly např. využity zemědělské drony čínské výroby upravené ke shazování výbušnin (ICG 2024).

Prostředky na nákup zbraní a vojenského vybavení EO získávají z legálních i nelegálních ekonomik, které fungují na územích, jež kontrolují. Významnými zdroji příjmů těchto organizací jsou např. poplatky z těžby minerálů, vzácných dřev, domácího i přeshraničního obchodu a různých podnikatelských aktivit, nelegální produkce a obchodu s drogami. Na územích některých EO vznikla příhraniční centra gamblingu pro klienty přicházející z Číny a Thajska, a rovněž počítačová centra zaměřená na mezinárodní internetové podvody (The Irrawaddy 2024c).

Na stranu opozice se po převratu přidala uskupení, která mají s *tatmato* napjaté vztahy či proti ní již předtím vedly ozbrojený boj. Některá z těchto uskupení dříve přistoupila na příměří s demokratickou vládou v rámci tzv. Národní dohody o usmíření a po převratu ozbrojený oboj opět obnovila. Mezi nejvýznamnější z nich patří Karenská národně osvobozenická armáda (KNOA / 7- 15 000 bojovníků), Armáda kačjinské nezávislosti (AKN / 10-12 000 bojovníků), Karennická armáda (KA / asi 1000 bojovníků) a Čjinská národní armáda (ČNA /více než 1500 bojovníků) (MPM 2016; Graceffo 2024).

VNJ a některé EO vytvořily společné velení. Jde zejména o Ústřední výbor pro velení a koordinaci, který koordinuje operace jednotek PKT s ČNA, AKN a KA. Podobně štáb Společného velení a koordinace řídí operace PKT a KNOA (Connelly a Loong 2023, 145).

Naopak část EO odmítá spolupráci jak s demokratickou opozicí, tak se vojenskou juntou. Častým společným jmenovatelem je fakt, že tyto EO již dříve vedly boj jak s vojenskou, tak později demokratickou vládou. Nejvýznamnější z nich je Arakanská armáda (AA / asi 30 000 bojovníků), která operuje v Kačjinském, Šanském a Rakhinském/Arakanském státě. Jejím cílem je dosažení nezávislosti nebo autonomie Rakhinského státu v Myanmaru. Dále jsou to Ta'angská národně osvobozenická armáda (TNOA /asi 5000 bojovníků), která bojuje za autonomii území etnika Ta'angů v Šanském státě, a Armáda myanmarské národně demokratické aliance (AMNDA/ 1500-2000 bojovníků), která bojuje o nadvládu

nad samosprávným územím Koukanu při hranici s Čínou. Tato uskupení vytvořila v roce 2019 tzv. Tříčlennou bratrskou alianci (3BA) (Al Jazeera 2024).

Část EO zaujala k probíhající válce vyčkávací postoj. Jedná se především Stranu/Armádu sjednoceného Waoského státu, nejsilnější EO v Myanmaru, která disponuje přibližně 30 000 příslušníky bojových jednotek a milicí. Tato organizace získala na základě ústavy z roku 2008 vlastní autonomní území v Šanském státě a jejím prioritním zájmem je si toto území udržet (Graceffo 2024).

4 SITUACE V OBLASTECH BOJŮ

V různých částech Myanmaru má dnes válka s rozdílnou podobou. Liší se na územích, kde operují síly VNJ, na územích, kde spolupracují síly VNJ a EO, a na územích, kde operují nezávislé EO. Mocenská situace na velké části těchto území je nestabilní a často se mění. Analýza ACLED uvádí, že v Myanmaru došlo v roce 2023 k 8254 případům politicky motivovaného násilí (násilí proti civilnímu obyvatelstvu, násilné nepokoje, exploze, ozbrojené srážky) (ACLED 2024). Analýza SAC-M z května 2024 odhadla, že vojenská junta nemá plnou autoritu nad 86 % území Myanmaru s 67 % obyvatel (SAC-M 2024).

Relativně nejméně zasažen válkou je Centrální Myanmar s hlavními městskými centry Neipyijtem, Yangonem a Mandalají. Operují zde zejména síly VNJ. Armádě a policii se zde v prvních měsících po převratu podařilo za pomoci zatýkání a represivních akcí efektivně eliminovat slabě organizovaný odboj a ten nadále zůstává na nízké úrovni (Connelly a Loong 2023, 149). Výjimkou je oblast Sakainu. Zdejší PKT se ze špatně vyzbrojených a vycvičených skupin postupně transformují v podstatně efektivnější bojové útvary (Hein 2022). Kvůli početní a palebné převaze *tatmato* nelze v tomto regionu v dohledné době očekávat výraznější postup PKT.

V Čjinském, Kačjinském, Kajaském/Karenském, Karenském, a částech Šanského státu probíhá nejtěsnější spolupráce mezi VNJ a EO. Zdejší EO mají za sebou dlouholetou zkušenost boje s barmským režimem. Hnutí odporu díky tomuto spojení mohlo relativně rychle rozvinout své vojenské operace (Connelly a Loong 2023, 146). Úspěšné bylo zejména v Karenském státě, kde během Operací 1107 a 1111 obsadilo značnou část jeho území (Kha 2023). Významných zisků dosáhlo i v Kačjinském státě (The Irrawaddy 2024d).

Nejsilnější nezávislé EO operují především v částech Šanského a Rakhinského státu. 3BA zahájila v říjnu 2023 Operaci 1027, během níž doposud obsadila desítky vojenských postů a několik měst a na severu Šanského státu, včetně nejvýznamnějšího města Lašia (Horsey 2023). AA rovněž nadále pokračuje v boji o moc v Rakhinském státě (Zan 2024).

Rozloha území pod kontrolou povstalců se nadále zvětšuje, i když tento růst zřejmě bude mít své limity. Mezi různými složkami odporu proti SSR zatím existuje slabá koordinace, a to účinnost jejich operací omezuje. Rovněž nedostatek těžších zbraní, zejména protiletectvé obrany nutí povstalce omezovat operace na takticky výhodnější horský, zalesněný aj. terén. Řada EO se zaměřuje na etnická území, na která si činí nárok, a mimo ně nemají zájem operovat. Kdyby opozice dokázala tyto obtíže vyřešit, znamenalo by to v budoucnu pro myanmarskou vojenskou juntou vážný problém.

DISKUSE A ZÁVĚR

Konflikt v Myanmaru naplňuje kritéria občanské války jak z hlediska aktérů, tak i rozsahu a průběhu násilných střetů, a rovněž počtu obětí. Ve své základní struktuře je kombinací dvou konfliktů – etnického a revolučního. Tento teoretický koncept byl při testování ve světle občanské války v Myanmaru v plném rozsahu potvrzen. Potvrdilo se, že tyto teorie mají náležitý vysvětlovací potenciál (*explanatory range*) a širší uplatnitelnost (*applicability*). Dvě složky občanské války v Myanmaru, etnický a revoluční konflikt, mají odlišné příčiny, nositele, průběh a řešení. S tím je třeba ve strategických přístupech vůči myanmarskému problému počítat.

Ve oblasti příčin občanské války v Myanmaru vojenský převrat v roce 2021 přinesl posílení etnického konfliktu a rovněž zrod ozbrojeného hnutí bojujícího za obnovení demokracie v Myanmaru.

Hlavními aktéry občanské války jsou dnes vojensko-politické uskupení bojující za udržení moci v zemi, opozice bojující za obnovení demokratického státu, a etnické organizace bojující na různých stranách konfliktu za své parciální zájmy. Společným jmenovatelem zájmů etnických organizací je dosažení a udržení si co největší mocenské a ekonomické nezávislosti na centrálním řízení země. V této souvislosti je často skloňován termín federalismus, ovšem tento pojem má v prostředí různých etnických organizací rozdílný význam. Sjednocení cílů etnických a demokratických opozičních uskupení v Myanmaru je jedním z hlavních podmínek pro dosažení vítězství nad vojenskou juntou.

Dosavadní průběh občanské války signalizuje narůstání jejího rozsahu. Všechny strany konfliktu zvyšují produkci vlastních zbraní a jejich dovozy ze zahraničí. Rovněž mají tendenci zvyšovat své početní stavy cestou dobrovolných a nedobrovolných odvodů. Nejrazantněji si v tomto ohledu počíná SSR.

Pokud nedojde k radikální změně postojů ze strany myanmarské vojenské junty, demokratické opozice a EO, počet násilných střetů v Myanmaru se bude zvyšovat. I přes aktuální postup opozičních sil občanská válka získá vleklý charakter. Centrální oblasti země bude kontrolovat vojenská junta a opoziční aktivity zde budou tvrdě potlačovány. Na okrajových územích budou operovat ozbrojená uskupení spolupracující nebo bojující proti vojenské vládě a budou zde vytvářet svá autonomní území.

Pro mezinárodní společenství je žádoucí, aby vytvářelo tlak na strany konfliktu, aby přehodnotily své dosavadní postoje a zahájily vzájemný dialog. Do rozhovorů přitom může vstoupit zahraniční zprostředkovatel. Cílem jednání by mělo být nastavení pravidel pro skutečně demokratické fungování země a nikoli pouhé obnovení dřívějšího stavu v Myanmaru.

V zájmu deeskalace konfliktu je důležité omezit dodávky zbraní do Myanmaru, zejména pokročilých armádních systémů a komponentů. Zatímco Spojené státy, Kanada, Evropská Unie a další země zavedly embarga na dovoz zbraní do Myanmaru – a to jak pro myanmarskou armádu, tak pro opozici – Rusko, Čína, Indie a další země v dodávkách zbraní SSR pokračují. Tuto nerovnováhu je třeba odstranit a prosadit plošné zbrojní embargo pro Myanmar na úrovni OSN.

Vzhledem k dopadu války na obyvatelstvo by se mezinárodní společenství mělo ve zvýšené míře angažovat v humanitární pomoci obyvatelům Myanmaru. Tato pomoc by

měla být poskytována prostřednictvím nevládních organizací a nikoli prostřednictvím administrativních struktur ovládaných vojenskou juntou. Měla by dosahovat i na území, která nejsou pod kontrolou vojenské junty.

Text vznikl s institucionální podporou Ústavu mezinárodních vztahů Praha.

SEZNAM ZDROJŮ

ABUZA, Zachary. 2022. "The NUG's Economic War on Myanmar's Military." *Stimson Centre*, October 27, 2022. <https://1url.cz/W1J8C>.

ACLED. 2022. *Armed Conflict Location and Event Data Project. Annual Report 2022*. <https://1url.cz/u1J8U>.

ACLED. 2024. "Myanmar: Resistance to the Military Junta Gains Momentum." *ACLED Conflict Watchlist 2024*, January 17, 2024. <https://1url.cz/b1J8g>.

Al Jazeera. 2024. "What is Myanmar's Three Brotherhood Alliance that's resisting the military?" *Al Jazeera*, January 16, 2024. <https://1url.cz/f1J8O>.

Associated Press. 2011. "Myanmar allocates 1/4 of new budget to military." *Associated Press*, March 1, 2011. <https://1url.cz/E1J85>.

Bertrand, Jacques, Alexandre Pelletier a Ardeth Maung Thawngmung. 2022. *Winning by Process: The State and Neutralization of Ethnic Minorities in Myanmar*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Bliesemann de Guevara, Berit a Roland Kosti. 2017. "Knowledge production in/about conflict and intervention: finding 'facts', telling 'truth'." *Journal of Intervention and State-building* 11 (1): 1–20. <https://doi.org/10.1080/17502977.2017.1287635>.

Brenner, David. 2019. *Rebel Politics: A Political Sociology of Armed Struggle in Myanmar's Borderlands*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Brenner, David. 2024. "Misunderstanding Myanmar Through the Lens of Democracy." *International Affairs* 100 (2): 751–769. <https://1url.cz/l1J8A>.

Brosché Johan, Desirée Nilsson a Ralph Sundberg. 2023. "Conceptualizing Civil War Complexity." *Security Studies* 32 (1): 137–165. <https://doi.org/10.1080/09636412.2023.2178964>.

Burton, John. 1997. *Violence Explained: The Sources of Conflict, Violence and Crime and Their Prevention*. Manchester: Manchester University Press.

Callahan, Mary P. 2004. *Making Enemies: War and State Building in Burma*. Singapore: NUS Press.

Conflict Analysis. 2018. Chapter 2. In *Conflict-sensitive approaches to development, humanitarian assistance and peacebuilding: A resource pack*. 1–40. Saferword – US Aid. <https://1url.cz/61J8n>.

Connolly, Aaron a Shona Loong. 2023. "Conflict in Myanmar and the International Response." In *Asia-Pacific Regional Security Assessment 2023*, edited by Tim Huxley and Lynn Kuok, 138–159. London: The International Institute for Strategic Studies. <https://1url.cz/N1JxL>.

Di Miceli, Andrea. 2018. "Chasing the Key Player: A Network Approach to the Myanmar Civil War." *Droppox.com*, June 3, 2018. <https://1url.cz/r1Jxz>.

Dixon, Jeffrey S. a Sarkees Meredith R. 2016. *A Guide to Intra-state Wars: An Examination of Civil, Regional, and Intercommunal Wars, 1816–2014*. CQ Press, SAGE Publications, Inc.

Euro Burma Office. <http://www.euro-burma.eu/> (Accessed 6. 6. 2024).

Gallagher, Dillion. 2023. "A Conflict of Ambiguities: Understanding the Civil War in Myanmar and Policy Responses Available to the United States." Princeton University Senior Thesis, Princeton School of Public and International Affairs. <https://1url.cz/N1Jxr>.

Graceffo, Antonio. 2024. "Backgrounder: Ethnic Armies in the Myanmar Civil War." *Geopolitical Monitor*, February 27, 2024. <https://1url.cz/71JxQ>.

Hein, Ye Myo. 2022. "Understanding the People's Defense Forces in Myanmar." *United States Institute of Peace*, November 3, 2022. <https://1url.cz/s1Jxo>.

Hellmüller, Sara, Laurent Goetschel and Kristoffer Lidén. 2023. "Knowledge production on peace: actors, hierarchies and policy relevance." *International Affairs* 99 (5): 1839–1846. <https://doi.org/10.1093/ia/iia187>.

Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/> (Accessed 27. 5. 2024).

Horse, Richard. 2023. "A New Escalation of Armed Conflict in Myanmar." *International Crisis Group*, November 17, 2023. <https://1url.cz/b1Jxp>.

HRC. 2023. "The Billion Dollar Death Trade: The International Arms Networks that Enable Human Rights Violations in Myanmar. Conference room paper of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar." *United Nations Human Rights Council*, 53rd regular session: Reports, A/HRC/53/CRP.2. <https://1url.cz/J1Jys>.

ICG. 2022. "Crowdfunding a War: The Money Behind Myanmar's Resistance." *International Crisis Group*, Asia Report no. 328, December 20, 2022. <https://1url.cz/S1JxF>.

ICG. 2024. "Ethnic Autonomy and its Consequences in Post-coup Myanmar." *International Crisis Group*, Briefing/Asia, Bangkok /Brussels, May 30, 2024. <https://1url.cz/p1JxR>.

IISS. 2023. *International Institute for Strategic Studies. The Military Balance 2023*. London: Routledge.

International Crisis Group. <https://www.crisisgroup.org/> (Accessed 27. 5. 2024).

Keenan, Paul. 2013. *By Force of Arms: Armed Ethnic Groups in Burma*. Vij Books India.

Kha, Kyaw. "Operation 1111 'Close to Securing All of Kayah State for Myanmar Resistance.'" *The Irrawaddy*, November 28, 2023. <https://1url.cz/T1Jx3>.

Lintner, Bertil. 1994. *Burma in Revolt: Opium and Insurgency since 1948*. Boulder: Westview Press.

Mareš, Miroslav (2004): „Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii.“ *Obrana a strategie* 4 (1): 19-32. <https://1url.cz/61Jxk>.

Macrotrends. 2024. "Myanmar Military Spending/Defense Budget 1960-2024." *Macrotrends*. <https://1url.cz/41Jxj> (Accessed 6. 6. 2024).

Mathieson, David Scott (2018). "Bridging the 'Burma gap' in Conflict Studies." *Tea Circle. A Forum for New Perspectives on Burma /Myanmar*, May 7, 2018. <https://1url.cz/G1Jx4>.

Myanmar Constitution. 2008. "Constitution of the Republic of the Union of Myanmar." *Myanmar Law Information System*. <https://1url.cz/Q1JxC> (Accessed 10. 6. 2024).

Myanmar Population (2024). *Worldometer*. <https://1url.cz/o1Jxf> (Accessed 4. 6. 2024).

- MPM. 2016. "Armed Ethnic Groups." *Myanmar Peace Monitor*. <https://1url.cz/41Jxg>. (Accessed 4. 6. 2024).
- Nadi, Khin. 2024. "Military Conscription Sparks Furious Backlash in Myanmar." *The Irrawaddy*, February 14, 2024. <https://1url.cz/w1Jx0>.
- Nožina, Miroslav. 2013. *Barma. Etnický problém, válka a boj za demokracii*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- Nožina, Miroslav. 2021. *Myanmar po převratu. Pozice aktérů prohlubujícího se konfliktu*. Policy Paper. Ústav mezinárodních vztahů Praha, 4. 6. 2021. <https://1url.cz/C1JxX>.
- Ong, Andrew. 2023. "Peace studies in Myanmar: interweaving regional geopolitics and local dynamics." *Asian Journal of Peacebuilding* 11 (1): 119–44. <https://doi.org/10.18588/202305.00a339>.
- Oo, Zaw. a MIN, Win. 2007. *Assessing Burma's Ceasefire Accords*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Phillips, Brian J. a Kevin T. Greene. 2022. "Where is conflict research? Western bias in the literature on armed violence." *International Studies Review* 24 (3): 1-25. <https://doi.org/10.1093/isr/viac038>.
- Reuters. 2024. "Insight: Learning from Myanmar's rebels, junta builds new Chinese drone fleet." *Reuters*, June 13, 2024. <https://1url.cz/91JJAq>.
- SAC-M. 2024. "Effective Control in Myanmar, 2024 Update." *Special Advisory Council for Myanmar* (SAC-M), May 30, 2024. <https://1url.cz/u1Jx9>.
- Sambanis, Nicholas. 2001. "Do Ethnic and Nonethnic Civil Wars Have the Same Causes? A Theoretical and Empirical Inquiry (Part 1)." *Journal of Conflict Resolution* 45 (3): 259–282. <https://doi.org/10.1177/0022002704269355>.
- Sarkees, Meredith Reid. 2010. "The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars. (Version 4 of the Data)." *Correlates of War*, 1-18. <https://1url.cz/Q1Jxn>.
- Smith, Martin. 1999. *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnic Conflict*. London: Zed Books.
- Special Advisory Council for Myanmar*. <https://specialadvisorycouncil.org/> (Accessed 25. 5. 2024).
- Strangio, Sebastian. 2021. "Myanmar Shadow Government Declares 'National Uprising' Against Military Rule." *The Diplomat*, September 7, 2021. <https://1url.cz/51Jx8>.
- The Irrawaddy. 2024a. "Myanmar's Conscription Law in Numbers." *The Irrawaddy*, February 16, 2024. <https://1url.cz/A1Jxy>.
- The Irrawaddy. 2024b. "Myanmar Resistance Drones Target Junta Chief's Residence, Military HQ and Airbase in Naypyitaw." *The Irrawaddy*, April 4, 2024. <https://1url.cz/L1JAL>.
- The Irrawaddy. 2024c. "Contracts Reveal KNU Involvement in Notorious Myanmar Scam Center." *The Irrawaddy*, April 3, 2024. <https://1url.cz/d1JAM>.
- The Irrawaddy. 2024d. "KIA Seizes Myanmar Junta Base Controlling Access to Jade Hub Hpakan." *The Irrawaddy*, April 11, 2024. <https://1url.cz/u1JAK>.
- Themnér, Lotta et al. 2018. *UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset Codebook, Version 18.1*. Uppsala Conflict Data Program / International Peace Research Institute, Oslo, 1-20 <https://1url.cz/21JAr>.
- Tostevin, Matthew. 2024. "Far from Ukraine and Gaza, Another War Just Killed 50,000 People." *Newsweek*, January 31, 2024. <https://1url.cz/j1JAJ1>.

Transnational Institute. <https://www.tni.org/en> (Accessed 6. 6. 2024).

Tun, Htet Myet Min, Moe Thuzar a Michael Montesano. 2021. "Min Aung Hlaing and His Generals: Data on the Military Members of Myanmar's State Administration Council Junta." *ISEAS Perspectives* 97, June 23, 2021. <https://1url.cz/n1JAe>.

UNICEF. 2024. "UNICEF Myanmar Humanitarian Situation Report No. 3, 2024." *United Nations Myanmar*, May 5, 2024. <https://1url.cz/31JAQ>.

USCRI. 2024. "Myanmar's Human Rights Crisis: In Freefall with Insufficient International Attention. Policy and Advocacy Report 02. 29. 2024." *U.S. Committee for Refugees and Immigrants (USCRI)* 7 (11). <https://1url.cz/j1JAW>.

Van Evera, Stephen. 1997 *Guide to Methods for Students of Political Science*. Ithaca: Cornell University: 1997.

Wezeman, Siemon T. 2019. *Arms Flows to South East Asia*. Stockholm International Peace Research Institute. <https://1url.cz/V1JAi>.

Zan, Hein Htoo. 2024. "Nine Towns in Four Months: the AA's War in Rakhine." *The Irrawaddy*, April 13, 2024. <https://1url.cz/W1JAW>.

Žaloudek, Karel. 1999. *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri.

Autor: **Doc. PhDr. Miroslav Nožina, Ph.D.**, narozen 1962. Je absolventem Univerzity T.G. Masaryka v Brně (1985). Působil na Orientálním ústavu Československé akademie věd v Praze (1987-1990). Od roku 1990 je výzkumným pracovníkem Ústavu mezinárodních vztahů v Praze, kde v současnosti vede Skupinu pro studium zemí Asie a Pacifiku. Zabývá se problematikou etnických konfliktů, mezinárodní kriminalitou a společenským vývojem v zemích jihovýchodní Asie.

ORCID: 0000-0003-0592-116X

Affiliation: Institute of International Relations Prague; Czech Republic